

УДК 330.341.2

О. В. Дикань,
 д. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту і адміністрування,
 Український державний університет залізничного транспорту
 Н. Л. Фролова,
 здобувач кафедри менеджменту і адміністрування,
 Український державний університет залізничного транспорту

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.4.15

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО- ІНФРАСТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

O. Dikan,
 Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department
 of Management and Administration, Ukrainian State University of Railway Transport
 N. Frolova,
 Competitor of a scientific degree, Department of Management
 and Administration, Ukrainian State University of Railway Transport

CRISIS MANAGEMENT THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES: INSTITUTIONAL AND INFRASTRUCTURE ASPECT

У статті автором досліджено питання інституційного та інфраструктурного забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва. Розглянуто сутність таких економічних категорій, як інституція, інституційне середовище, інфраструктура та інституційна інфраструктура. Розкрито перелік основних діючих суб'єктів інституційно-інфраструктурного регулювання і підтримки розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Ідентифіковано активізацію процесів формування інституцій державного регулювання і підтримки розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, зокрема зафіксовано створення Офісу ефективного регулювання, Офісу залучення та підтримки інвестицій, Ради бізнес-омбудсмена, Офісу сприяння експорту і Офісу розвитку малого та середнього підприємництва. Розглянуто динаміку індексів глобальної конкурентоспроможності країни, зокрема за показником рівня розвитку бізнесу, і легкості ведення бізнесу, що відображають рівень сприятливості інституційного середовища розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва. Встановлено суперечливість існуючих інституцій державного регулювання аналізованого сектору і дублювання ними регулятивних функцій. Внесено пропозицію щодо використання антикризового підходу до регулювання сфери малого та середнього бізнесу і створення відповідної бізнес-асоціації антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Розкрито основні завдання такого роду асоціативного утворення.

In the article the author investigates the issues of institutional and infrastructure support for the development of small and medium-sized businesses. The essence of such economic categories as institution, institutional environment, infrastructure and institutional infrastructure is considered. The list of the main actors of institutional and infrastructure regulation and support for the development of small and medium-sized businesses is revealed. The activation of the processes of formation institutions of state regulation and support for the development of small and medium-sized businesses is identified, in particular, the establishment Better Regulation Delivery Office, Attracting and Supporting Investments Office, Council of the Business Ombudsman, Export Promotion Office and Development of Small and Medium Businesses Office. The dynamics of indices of global competitiveness of the country, in particular in terms of the level of business development, and ease of doing business is revealed, which reflect the level of favorable institutional environment for the development of small and medium-sized businesses. It is determined that according to the rating of global competitiveness in 2018, Ukraine took 83rd place among 140 countries of the world, in particular in terms of business development — 86. According to the rating "Doing business 2019" Ukraine took 71 position, rising five steps compared to the position of 2018. Based on the study of the country's rating in the context of key indicators, it was found that there were quite ambiguous changes in the set indicators. It is determined that Ukraine occupies one of the lowest positions in the ranking among the neighboring countries and the States of the former USSR. The contradiction of existing institutions of state regulation of the analyzed sector and duplication of their regulatory functions is established. It is proposed to

create a business Association for crisis management of small and medium-sized businesses to identify and overcome the urgent crisis phenomena in this sector, identify possible risks and prevent their occurrence. The key tasks of the future business Association in the field of development of small and medium-sized enterprises are revealed.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, державна політика, антикризовий підхід, антикризове регулювання, бізнес-асоціація антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Key words: small and medium businesses, state policy, anti-crisis approach, anti-crisis regulation, business association of anti-crisis regulation of small and medium businesses.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогочасні умови політичної та макроекономічної нестабільності в країні призводять не тільки до поглиблення наболілих проблем, але й утворюють низку нових перешкод функціонуванню вітчизняних підприємств. Найбільш болісно відчувають негативні коливання суб'єкти малого та середнього підприємництва, що більш чутливі до змін порівняно з великими підприємствами.

Зниження купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку, виникнення додаткових експортних обмежень, викликаних політичними та економічними непорозуміннями на міждержавному рівні, коливання валютного курсу і знецінення національної валюти, загострення проблеми збитковості та неплатоспроможності підприємств, посилення складності отримання кредитних коштів і підвищення їх вартості значно ускладнюють діяльність суб'єктів малого та середнього підприємництва і обмежують їх можливості для забезпечення сталого економічного розвитку.

У таких умовах державі належить координаційна роль у подоланні кризових ситуацій, що супроводжують розвиток малого та середнього бізнесу, і визначенні стратегічних орієнтирів їх зростання. Державною владою має ініціюватися забезпечення сприятливих умов для формування і реалізації конкурентних переваг суб'єктами малого та середнього підприємництва, що відповідно потребує створення належної інституціонально-інфраструктурної основи здійснення перспективних реформаційних змін у цій сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика державного регулювання розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, зокрема інституційного та інфраструктурного забезпечення їх зростання, активно розглядається багатьма вченими, серед яких: Б. Александрова, Д. Антонюк, В. Геєць,

Є. Григор'єв, В. Дикань, О. Дикань, М. Корінь, Л. Лісовська, М. Пивоваров, Т. Прутська, Г. Рачинська, А. Толстова та ін. [1—20]. Вченими досить ґрунтовно розкрито особливості державного регулювання підприємств, у тому числі суб'єктів малого та середнього підприємництва, визначено проблеми їх інституційного та інфраструктурного забезпечення, надано практичні рекомендації щодо покращення умов функціонування малого та середнього підприємництва. Віддаючи належне науковим здобуткам, варто зазначити, що наразі потребує удосконалення інституційно-інфраструктурний базис регулювання розвитку малого та середнього підприємництва у контексті розробки та реалізації антикризових заходів задля забезпечення його стратегічного зростання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є формування інституційно-інфраструктурного базису антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У загальному вигляді інституційне забезпечення будь-якої сфери діяльності являє собою сукупність державних і недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для організації та здійснення цієї діяльності [2].

Науковці зазначають, що у сучасних геополітичних умовах достатньо кардинально змінилася роль державних інституцій у регулюванні соціальної та фінансово-економічної динаміки у національному макроекономічному середовищі. В умовах міжнародного агресивного середовища до державних інституцій пред'являються нові пріоритети, обумовлені необхідністю адекватної результативності їх діяльності з метою вирішення завдань соціального та економічного розвитку національного середовища під впливом факторів глобалізації світового простору [7].

І. Карпунь зазначає, що на мікрорівні формування інституційних засад передбачає створення ринкової інфраструктури, яка функціонує через фінансово-кредитний, організаційно-технічний, інформаційно-аналітичний механізми. Крім цього, автором підкреслено, що держава має піклуватися про кадрове та науково-методичне забезпечення діяльності господарських суб'єктів через залучення до процесу реформування установ науки та освіти [12].

У роботі [6] інституціональне середовище розглядається як складна єдність формальних і неформальних інститутів, що відіграють ключову роль у формуванні позитивного розвитку національної економіки, а її якість і міра відповідності інституціональним змінам в країні багато в чому визначаються роллю держави в економіці. Особливістю ролі держави в ринковій економіці є орієнтація на неформальні інститути, навіть при створенні формальних інститутів. Важливо враховувати, що недостатньо просто створити формальні інститути. Оскільки вони починають реально працювати тільки тоді, коли доповнюються і підкріплюються неформальними нормами і стосунками. Інакше в економіці спостерігається конфлікт інститутів і непрацюючих законів. Одночасно обов'язком держави є сприяння в наданні правових гарантій інститутам, що народжуються на базі існуючих законів, а також неформальним правилам, які з'являються в інституціональному вакуумі, і нормам, якщо вони мають позитивну спрямованість для економіки.

Шевчук Ж.А. та Федорчук Н.В. зазначають, що інституціональне середовище доцільно розглядати в площині систем відносин "економіка — політика", "економіка — право", "економіка — мораль", "економіка — ідеологія", "економіка — культура" тощо. При цьому важливою особливістю є те, що у кожній із цих систем відносин формується і діє свій набір інститутів, причому як формальних, так і неформальних, які в цілому формують інституціональне середовище суспільства. Авторами визначено сутність інституціонального середовища як сукупності найважливіших фундаментальних соціальних, правових, політичних, економічних, морально-етичних, культурних правил і норм, що визначають поведінку та взаємовідносини у суспільстві, у т. ч. між суб'єктами господарювання і державою, і повинні бути спрямовані на підвищення ефективності економіки та якості життя населення [20].

Приймаючи до уваги думки вчених стосовно взаємопов'язаності понять інституція,

інфраструктура, інституційне та інфраструктурне середовища, доцільно розширити коло питань наукового дослідження. Окрім вищеведених визначень, доцільно також розглянути наукові погляди стосовно сутності понять інфраструктура та інституційна інфраструктура.

Так, колектив авторів у роботі [15] визначають інфраструктуру підтримки підприємництва як своєрідну опорно-рухову систему, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності і швидкій адаптації суб'єктів малого підприємництва до ринкових умов.

Пивоваров М.Г. розкриває сутність поняття інфраструктури підтримки малого підприємництва як сукупності державних та громадських інститутів (організацій, установ і об'єднань), які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечують їхню господарську діяльність та сприяють підвищенню її ефективності. Автором виділено такі складові інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва як організаційно-правова, організаційно-інформаційна та фінансово-кредитна інфраструктура [14].

Рачинська Г.В. та Лісовська Л.С. стверджують, що нині сформовану мережу інфраструктури підтримки малого підприємництва можна класифікувати за такими ознаками: за способом заснування (державна, недержавна, громадська); за статусом (всеукраїнська, регіональна, місцева (районна)); за формою (організаційно-технічна, інформаційно-аналітична, фінансово-кредитна); за видами діяльності (дорадчі органи, консалтингові структури, інформаційні центри, інвестиційні та інноваційні компанії, освітні заклади) тощо [17].

Антонюк Д.А. надає визначення саме інституціональної інфраструктури підприємництва як цілеорієнтованої на мінімізацію транзакційних витрат системи інститутів, інституцій, методів і засобів забезпечення ефективної підприємницької діяльності [3].

Стройко Т.В. визначає, що інституційна інфраструктура представляє собою комплекс галузей і сфер діяльності, які здійснюють макроекономічне регулювання економіки, підтримують найбільш оптимальні макроекономічні пропорції розвитку національного господарства [18].

Прутська Т.Ю. розглядає інституційну інфраструктуру як сукупність формальних норм і установ (формальне право, державні і громадські установи, фінансово-кредитні заклади,

апарат примусу), а також неформальних норм поведінки, які в сукупності дозволяють забезпечувати стабільність господарської взаємодії [16].

Законодавчо визначено, що інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки. До таких об'єктів інфраструктури належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва. Державна підтримка об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, у свою чергу, здійснюється в рамках державних, регіональних і місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва [21].

Розвитку інфраструктури підприємництва приділялася увага в стратегічних програмних документах розвитку країни та регіонів, законодавчих актах останніх років ("Стратегія сталого розвитку "Україна-2020"; "Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р."; Закони України "Про засади державної регіональної політики"; "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні"). Проте наразі інституціональний базис інфраструктури підприємництва України ще не сформований, відсутня дієва державна підтримка підприємництва в регіонах, недостатньо скоординована взаємодія держави й приватного сектору у розвитку і ефективному використанні інфраструктури. Неефективність існуючої системи управління розвитком та використанням інфраструктури підприємництва зумовлює необхідність її модернізації і, насамперед, інституціонального базису [3].

Нині державну інституційну підтримку МСП забезпечують такі установи та організації: Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; інші ключові міністерства та відомства, що впливають на розвиток МСП; Державна регуляторна служба України; Український фонд підтримки підприємництва; Український державний фонд підтримки фермерських господарств; місцеві державні адміністрації; інші ключові установи. Зокрема до останньої групи установ відносять: офіс ефективного регулювання, офіс сприяння інвестиціям, Рада бізнес-омбудсмена, офіс сприяння експорту [8].

Варто зазначити, що останніми роками активізувалися процеси формування інфраструктури регулювання та підтримки підприємництва. Зокрема у листопаді 2014 року було схвалено постанову про створення Ради бізнес-омбудсмена, що є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України. Раду створено з метою сприяння прозорості діяльності органів державної влади, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, запобігання корупційним діянням та/або іншим порушенням законних інтересів суб'єктів підприємництва [22].

Згодом у листопаді 2015 року було запущено Офіс ефективного регулювання задля сприяння створенню ефективного регулювання і поліпшенню економічних свобод в Україні (з пріоритетом для малого та середнього бізнесу). Зазначений Офіс орієнтується на поліпшення державного регулювання в таких секторах економіки як енергетика, будівництво, інформаційно-комунікаційні технології, інфраструктура, сільське господарство, контроль і нагляд [23].

Також у 2015 році з ініціативи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було створено Офіс з просування експорту, який з листопада 2016 року отримав статус консультативно-дорадчого органу при зазначеному Міністерстві. У березні 2018 року на його основі утворено Державну установу "Офіс з просування експорту України" [24].

У жовтні 2016 року було утворено Офіс із залучення та підтримки інвестицій як тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, створений з метою сприяння взаємодії інвесторів з державними органами влади і органами місцевого самоврядування, відповідними суб'єктами господарювання під час підготовки та реалізації ними інвестиційних проектів із залученням прямих іноземних інвестицій [25]. Згодом у березні 2018 року Офіс реорганізовано з консультативно-дорадчого органу в державну установу [26].

Наприкінці 2018 року створено новий інститут — Офіс розвитку малого та середнього підприємництва, який нині виконуватиме роль консультативно-дорадчого органу при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України

ни, а згодом має стати державним органом, який надаватиме підтримку вітчизняним підприємствам. Результатом роботи Офісу у 2019 році має стати реалізація низки пілотних проектів: запуск мережі центрів підтримки підприємництва на регіональному та місцевому рівнях на базі наявних інституцій органів місцевого самоврядування, зокрема центрів надання адміністративних послуг; запровадження механізму часткового гарантування кредитів; створення Державного інформаційного порталу для малого і середнього бізнесу; розробка інформаційного довідника для підприємців-початківців; створення Програми навчальної та фінансової підтримки стартапів у рамках підготовки Національної програми розвитку підприємництва [27].

Рівень сприятливості інституційного середовища розвитку малого та середнього бізнесу і ефективності державного регулювання в цій сфері частково відображає індекс глобальної конкурентоспроможності країни. Відповідно до рейтингу глобальної конкурентоспроможності Україна в 2018 році посіла 83 місце серед 140 країн світу. Зокрема за показником якості інститутів країна зайняла 110 позицію, інфраструктурою — 57, рівнем макроекономічної стабільності — 131, розвиненістю фінансової системи — 117, рівнем розвитку бізнесу — 86. Згідно з опублікованим звіту за 2018—2019 рік Україна в 2017 році посідала 89 позицію серед 135 країн [28].

Варто зазначити, що на міжнародному рівні сприятливість бізнес-середовища в країні оцінюється на основі розрахунку глобального індексу легкості ведення бізнесу і побудови відповідного рейтингу країн. Згідно з "Doing business 2019" Україна посіла 71 позицію, піднявшись на п'ять сходинок порівняно з позицією 2018 року. Дослідження рейтингу країни в розрізі ключових індикаторів дозволило зробити висновок, що відбулися доволі неоднозначні зміни заданих показників. Так, за низкою показників Україна дещо погіршила свої позиції: за показником легкості реєстрації підприємства країна втратила 4 позиції, змістившись з 52 на 56 місце, підключення до системи електропостачання — на 7 позицій з 128 на 135, отримання кредитів — на 9 позицій з 23 до 32, оподаткування — на 11 позицій з 43 до 54, вирішення проблем неплатоспроможності — на 4 позиції з 149 на 145. За деякими показниками відбулися позитивні зрушення: за індикатором отримання дозволу на будівництво рейтинг країни покращився на 5 позицій з 35 до 30, реєстрації власності — на 1 позицію з

64 до 63, захист інвесторів — на 11 позицій з 81 на 72, міжнародна торгівля — на 41 позицію з 119 на 78, забезпечення виконання контрактів — на 25 позицій з 82 на 57 [28].

При цьому вагомого значення набуває той факт, що Україна займає одну з найнижчих позицій в рейтингу серед країн-сусідів і держав колишнього СРСР. У першу тридцятку загального рейтингу з пострадянських країн увійшли Грузія (6 позиція), Литва (14), Естонія (16), Латвія (19), Азербайджан (25) і Казахстан (28). Російська Федерація і Білорусь посіли 31 та 37 місце відповідно. Більш низькі позиції рейтингу характерні лише для Узбекистану і Таджикистану [29].

Таким чином, можна зробити висновок, що практика використання усталених підходів до формування інституційно-інфраструктурної основи розвитку малого та середнього підприємництва, яка набула поширення в Україні, має залишитися в минулому. Враховуючи світовий досвід подолання кризових явищ у підприємницькому секторі і формування сприятливих умов для функціонування бізнес-суб'єктів, нині потребує активного використання антикризовий підхід до державного регулювання цього сектору, що передбачає, насамперед, формування інституціонально-інфраструктурного базису антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

У цьому контексті доцільно зазначити, що головними особливостями антикризових заходів Європейського Союзу є програми з посилення бюджетної дисципліни та програми підтримки та розвитку конкурентоспроможності підприємств. Так, програми з посилення бюджетної дисципліни відносять до превентивних заходів, покликаних попередити можливі негативні прояви в цій сфері. Програми підтримки та розвитку конкурентоспроможності підприємств спрямовані на формування додаткового "буферного простору" для реального сектору економіки та підвищення диверсифікації ризиків, пов'язаних з можливими банкрутствами підприємств [5].

Вчені пропонують для забезпечення ефективності реалізації системи управління кризами на муніципальному рівні формування антикризової команди (антикризовий комітет або антикризовий координаційний центр), який буде виконувати управлінські функції з організації, аналізу, планування та мотивації антикризової діяльності. Також зазначено, що місія антикризової команди полягає у своєчасному діагностуванні кризової ситуації, розробленні шляхів її стабілізації, координації та корегу-

ванні діяльності з реалізації антикризових заходів, прийнятті стратегічних рішень щодо виведення муніципального утворення на шлях збалансованого, сталого розвитку [19].

Нині в якості суб'єктів антикризового регулювання національної економіки виділяють органи державного управління: Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства, відомства та комітети (відповідно до функціональних обов'язків); Національний банк України; місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування. Також зазначено, що первинними суб'єктами антикризового регулювання як складової державного регулювання економіки є громадяни, що реалізують свої інтереси шляхом демократичного вибору, а також громадські та бізнесові об'єднання, які беруть участь у формуванні органів державного управління на засадах соціального та економічного діалогу [13].

У цьому контексті варто згадати про створення в грудні 2014 року Антикризової ради громадських організацій при Українському союзі промисловців і підприємців, першочерговим завданням якої було визначено впровадження Антикризової програми спільних дій влади та бізнесу. Однак попри розробку програми та її експертне обговорення діловою спільнотою, законодавчого затвердження і практичної реалізації вона не отримала [30].

В умовах низької результативності державної політики і відсутності системного діалогу між бізнесом та владою вченими пропонується використання механізмів самоврядування підприємництва, які передбачають можливість для його представників ініціювати проведення окремих заходів, досліджувати проблемні питання галузі та звертатися до органів влади з пропозиціями щодо впровадження реформ, змін до законодавства тощо. Великий потенціал у захисті інтересів підприємництва, стимулюванні його розвитку та здійсненні впливу на формування ефективного урядування мають добровільні об'єднання: інституції громадянського суспільства, самоорганізації економіки, членські асоціації, торгово-промислові палати. Проте попри важливість таких інституцій, нині вони є недостатньо розвиненими та впливовими в Україні [1].

Приймаючи до уваги вищесказане, важливо зазначити, що формування інституціонально-інфраструктурного базису антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва потребує створення асоціативної форми бізнес-утворення в цій сфері, яка

матиме відповідні владні повноваження. Такою структурою може стати Бізнес-асоціація антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, що матиме на меті виявлення і подолання назрілих кризових явищ у підприємницькому секторі, подальшу ідентифікацію можливих ризиків і попередження їх виникнення. Ключовими завданнями майбутньої бізнес-асоціації мають стати: лобіювання прав та інтересів суб'єктів малого та середнього бізнесу; здійснення ґрунтовного аналізу сектору малого та середнього підприємництва, дослідження кризових явищ і визначення факторів, що стимулювали їх виникнення; розробку системи антикризових заходів розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва; проведення громадської експертизи нормативно-правових актів, що регулюють сферу малого та середнього підприємництва; формування пропозицій щодо стратегічних та програмних ініціатив розвитку малого та середнього підприємництва тощо. Створення такого роду асоціативного утворення дозволить сформувати дієвий фундамент для ефективного діалогу держави та бізнесу і забезпечити реалізацію заходів антикризового характеру задля збереження та примноження потенціалу сектору малого та середнього підприємництва в Україні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в якості підсумку проведеного дослідження, варто констатувати той факт, що негативна ситуація у сфері розвитку малого та середнього підприємництва досягла критичного піку і потребує прийняття державою зважених та дієвих дій щодо стабілізації макроекономічних умов функціонування і покращення середовища розвитку бізнес-суб'єктів. Встановлено, що суперечливість існуючих інституцій державної влади і дублювання регулятивних функцій у сфері малого та середнього підприємництва значно ускладнює вирішення наголошених вище завдань. Визначено неефективність використання усталених підходів до формування інституційно-інфраструктурної основи розвитку малого та середнього підприємництва. Наголошено на дієвості застосування антикризового підходу до регулювання сектору малого та середнього підприємництва. Запропоновано створення бізнес-асоціації антикризового регулювання розвитку малого та середнього підприємництва задля виявлення і подолання назрілих кризових явищ у цьому секторі, ідентифікації можливих ризиків і попередження їх виникнення. Розк-

рито ключові завдання майбутньої бізнес-асоціації у сфері розвитку малого та середнього підприємництва.

Література:

1. Александрова Б.В. Торгово-промислові палати в Україні як інституції стимулювання розвитку підприємництва: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / ПВНЗ Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. — Дніпропетровськ, 2016. — 251 с.
2. Антонюк В.П., Щетініна Л.В. Інституційне забезпечення державної політики у сфері зайнятості: напрями удосконалення // Економічний вісник Донбасу. — 2018. — № 1 (51). — С. 109—117.
3. Антонюк Д.А. Модернізація інституціональної інфраструктури підприємництва регіону в процесі європейської інтеграції України: автореф. дис. ... д-р екон. наук: 08.00.05 / ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України". — Львів, 2016. — 43 с.
4. Геєць В.М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України // Економіка України. — 2016. — № 12 (661). — С. 3—21.
5. Головін Р.Г. Особливості реалізації заходів державного антикризового управління в провідних країнах світу // Державне управління: теорія та практика. — 2013. — № 1. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/8.pdf>
6. Гречко А.В. Роль інституційного середовища у розвитку національної економіки // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. — 2013. — Вип. 11. — С. 27—33. URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/47802/44047>
7. Григор'єв Є.С. Державне регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: теорія і методологія: автореф. дис. ... д-р екон. наук: 08.00.03 / Львівський торговельно-економічний університет Центральної спілки споживчих товариств України. — Львів, 2018. — 482 с.
8. Грищук А.М. Пріоритети змін в системі розвитку малого та середнього підприємництва в Україні // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. — 2016. — № 4 (1). — С. 13—25.
9. Дикань В.А., Корінь М.В. Державне регулювання промислового розвитку України // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 61. — С. 9—19.
10. Дикань В.А., Толстова А.В. Розвиток економіки України на основі принципу рівноправності відносин держави, бізнесу та суспільства // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 63. — С. 9—19.
11. Дикань О.В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2017. — № 57. — С. 58—66.
12. Карпунь І.Н. Державні антикризові заходи фінансової стабілізації підприємств // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. — 2009. — Вип. 19.2. — С. 202—208.
13. Олешко А.А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки // Економіка та держава. — 2012. — № 9. — С. 4—7.
14. Пивоваров М. Розвиток інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення [Електронний ресурс] // Соціально-економічні проблеми і держава. 2013. Вип. 1 (8). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13pmgwup.pdf>
15. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін та ін. — К.: Держкомпідприємство, 2008. — 226 с.
16. Прутська Т.Ю. Інституційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2015. — 229 с.
17. Рачинська Г. В., Лісовська Л. С. Система інфраструктурного забезпечення підприємств малого і середнього бізнесу // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2012. № 725: Проблеми економіки та управління. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/15904/1/32_211-216_Vis_725_Ekonomika.pdf
18. Стройко Т.В. Інфраструктурне забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери: національні пріоритети: монографія. — Миколаїв: Дизайн та Поліграфія, 2012. — 352 с.
19. Чикаренко І. Принципи та модель реалізації системи антикризового управління на муніципальному рівні // Державне управління та місцеве самоврядування. 2011. № 4 (11). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04\(11\)/11ciaumr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04(11)/11ciaumr.pdf)
20. Шевчук Ж.А., Федорчук Н.В. Проблеми розвитку інституціонального середовища в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство". — 2016. — Вип. 6. — Ч. 3. — С. 141—144.
21. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні:

Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

22. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691. Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2015 р. № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF>

23. Звіти про діяльність // Офіс ефективного регулювання. URL: <http://brdo.com.ua/zvity-pro-diyalnist/>

24. Уряд прийняв рішення про створення Державної установи "Офіс з просування експорту України". URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-prijnyav-rishennya-pro-stvo-rennya-derzhavnoyi-ustanovi-ofis-z-prosuva-nnya-eksportu-ukrayini>

25. Про утворення Офісу із залучення та підтримки інвестицій: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. — № 740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2016-%D0%BF>

26. Про утворення державної установи "Офіс із залучення та підтримки інвестицій": Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 березня 2018 р. № 174-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2018-%D1%80>

27. Мінекономрозвитку створило Офіс розвитку малого та середнього підприємництва // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomrozvitku-stvorilo-ofis-rozvitku-malogo-ta-serednego-pidpriyemnictva>

28. The Global Competitiveness Report 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

29. Больших изменений нет. Что означает рост Украины в Doing Business. URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/article/kardinalnyh-izmeneniy-net-o-chem-govorit-doing-business-2019>

30. Антикризисова програма спільних дій влади та бізнесу, склад Антикризисової ради громадських організацій. URL: <https://uspp.ua/antikrizisova-programa-spilnix-dij-vladi-ta-biznesu-sklad-antikrizisovoi-radi-gromadskix-organizacij.html>

References:

1. Aleksandrova, B. V. (2016), "Chambers of Commerce and industry in Ukraine as institutions to stimulate the development of entrepreneurship", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Dnipropetrovsk

Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk, Ukraine.

2. Antoniuk, V. P. and Schetinina, L. V. (2018), "Institutional support of state employment policy: areas of improvement", *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, vol. 1 (51), pp. 109—117.

3. Antoniuk, D.A. (2016), "Modernization of the institutional infrastructure of entrepreneurship in the region in the process of European integration of Ukraine", Doctor of Economics Thesis, Development of productive forces and regional economy, State institution "Institute of regional research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine", Lviv, Ukraine.

4. Heiets', V. M. (2016), "Features of interrelation of economic and political preconditions of reconstructive development of economy of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12 (661), pp. 3—21.

5. Holovin, R. H. (2013), "Features of implementation of measures of state anti-crisis management in the leading countries of the world", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 1, available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/8.pdf> (Accessed 15 Jan 2019).

6. Hrechko, A.V. (2013), "The role of the institutional environment in the development of the national economy", *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpriemnytstva*, vol. 11, pp. 27—33, available at: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/47802/44047> (Accessed 12 Jan 2019).

7. Hryhor'iev, Ye.S. (2018), "State regulation of financial and economic processes in the context of globalization: theory and methodology", Doctor of Economics Thesis, Economics and management of national economy, Lviv University of Trade and Economic of the Central Union of Consumer Associations of Ukraine, Lviv, Ukraine.

8. Hryschuk, A. M. (2016), "Priorities of changes in the system of development of small and medium-sized businesses in Ukraine", *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, vol. 4 (1), pp. 13—25.

9. Dykan', V. L. and Korin', M. V. (2018), "State regulation of industrial development of Ukraine", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 61, pp. 9—19.

10. Dykan', V. L. and Tolstova, A. V. (2018), "Development of the economy of Ukraine on the basis of the principle of equality of relations between the state, business and society", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 63, pp. 9—19.

11. Dykan', O. V. (2017), "Small business development in Ukraine: problems and ways of

providing", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 57, pp. 58—66.

12. Karpun', I. N. (2009), "State anti-crisis measures of financial stabilization of enterprises", *Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats' Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, vol. 19.2, pp. 202—208.

13. Oleshko, A. A. (2012), "Conceptual framework of anti-crisis regulation of the national economy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 4—7.

14. Pyvovarov, M. (2013), "Development of the Institute of small business infrastructure: problems and ways to improve it", *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava*, vol. 1 (8), available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13pmgwyw.pdf> (Accessed 22 Jan 2019).

15. Vaschenko, K.O. Varnalij, Z.S. and Vorotin, V.Ye. (2008), *Pro stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [On the state and prospects of business development in Ukraine]*, *Derzhkompidualnyytsvo*, Kiev, Ukraine.

16. Pruts'ka, T.Yu. (2015), "Institutional support of business development in the agricultural sector", Ph.D. Thesis, Economics and management of national economy, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, Ukraine.

17. Rachyns'ka, H. V. and Lisovs'ka, L. S. (2012), "Infrastructure support system for small and medium-sized businesses", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 725, available at: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/15904/1/32_211-216_Vis_725_Ekonomika.pdf (Accessed 22 Jan 2019).

18. Strojko, T.V. (2012), *Infrastrukturne zabezpechennia staloho rozvytku ahroprodovol'choi sfery [Infrastructure ensuring sustainable development of the agro-food sector]*, *Dyzajn ta Polihrafiia*, Mykolaiv, Ukraine.

19. Chykarenko, I. (2011), "Principles and model of implementation of the crisis management system at the municipal level", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika"*, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vol. 4 (11), available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04\(11\)/11ciaumr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_04(11)/11ciaumr.pdf) (Accessed 25 Jan 2019).

20. Shevchuk, Zh.A. and Fedorchuk, N.V. (2016), "Problems of development of institutional environment in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya "Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo"*, vol. 6, no. 3, pp. 141—144.

21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On the development and state support of small and medium-sized businesses in*

Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (Accessed 22 Jan 2019).

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), *Resolution "On the formation of the Council of Business Ombudsman"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-%D0%BF> (Accessed 28 Jan 2019).

23. Better Regulation Delivery Office (2019), "Activity report", available at: <http://brdo.com.ua/zvity-pro-diyalnist/> (Accessed 02 Feb 2019).

24. Cabinet of Ministers of Ukraine portal (2019), "The government adopted the decision about creation of Public Institution "Export promotion office of Ukraine", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-prijnyav-rishennya-pro-stvorennya-derzhavnoyi-ustanovifis-z-prosuvannya-eksportu-ukrayini> (Accessed 02 Feb 2019).

25. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), *Resolution "On the establishment of Attracting and Supporting Investment Office"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2016-%D0%BF> (Accessed 28 Jan 2019).

26. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), *Order "Investment Attraction and Support Office"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2018-%D1%80> (Accessed 29 Jan 2019).

27. Cabinet of Ministers of Ukraine portal (2019), "The Ministry of economic development and trade of Ukraine has created an office for the development of small and medium-sized businesses", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minekonomrozvitku-stvorilo-ofis-rozvitkumalogo-ta-serednogo-pidpriemnictva> (Accessed 03 Feb 2019).

28. World Economic Forum (2018), "The Global Competitiveness Report 2018", available at: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport-2018.pdf> (Accessed 03 Feb 2019).

29. biz.liga.net (2019), "No big changes. What does Ukraine's growth in Doing Business mean", available at: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/article/kardinalnyh-izmeneniy-net-o-chem-govorit-doing-business-2019> (Accessed 03 Feb 2019).

30. Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs (2015), "Anti-crisis program of joint actions of government and business, the composition of the anti-Crisis Council of public organizations", available at: <https://uspp.ua/antikrizova-programa-spilnix-dij-vladi-ta-biznesu-sklad-antikrizovoji-radi-gromadskix-organizacij.html> (Accessed 20 Jan 2019).

Стаття надійшла до редакції 09.02.2019 р.